

ЧУДОМИР ХРИСТО ЯСЕНОВ

chitanka.info

Спомените ми за Христо Ясенов са от юношеската възраст, когато още не беше оформен напълно и правеше първите си стъпки в живота.

Ние дойдохме в столицата, за да постъпим в тогавашното Рисувално училище едва 15-16-годишни. Събрани от четирите краища на България, повечето деца на бедни родители, бяхме провинциалистчета с костюми от домашен шаяк, с подковани обувки и вместо ризи с „нагръдници“, които напомняха на детските лигавничета. Благодарение на безопасните игли и жилетките, които покриваха краищата им, те се мъчеха да дадат слаба представа за горна риза. Само едно-единствено софийнче беше с бяла колосана яка.

Докато подредят и насрочат приемния изпит, по липса на други удобства ние се излежавахме и опознавахме по избуялата трева на училищния двор на ул. „Оборище“ срещу Докторския паметник, в дъното на който имаше дълъг изпокъртен гараж. Този гараж и съседната едноетажна къща, с три-четири стаи, представляваха Рисувалното училище тогава. Понеже нямахме почти никаква предварителна подготовка, комисията намери, че изпитните работи са доста слаби, но поради липса на други кандидати приеха всички. Между тях беше и Христо П. Туджаров, дошел без разрешение на родителите си от врачанската гимназия. Той беше най-скромният, най-свитият, най-добрият и беше готов всекиму да послужи, на всеки да помогне. Хранеше се в малката гостилничка „Етрополе“, в началото на ул. „Веслец“, и то често придружаван от някой закъсал съученик. Съдържателят на тази гостилничка, мисля, че беше негов съгражданин и му е давал на кредит, но по едно време престана да се храни там и почна да шари с нас из евтините шкембеджийници, далече от центъра на града. Дружахме най-често тримата: той, аз и Константин Щъркелов, който минаваше за най-сръчния и най-подготвения в класа. Обикновено се срещяхме в градината срещу двореца, събирахме си общо капиталите и тогава решавахме в какъв ресторант да влезем. Най-често обаче грошчетата и стотинките ни насочваха към Ючбунар срещу църквата, където в една дъсчена барака даваха големи порции шкембе-чорба. Освен това, ако след ядене ни останеше парче хляб, слагаме го за другия ден на една от гредите на бараката.

Доколкото ми е известно, бащата на Христо не е бил съвсем беден човек, но, както и моят, бил против следването му в това

училище. По това време да се учиш за художник, за певец или актьор се смяташе за загубена работа и по-заможните селяни и еснафи се стараеха синовете им да станат офицери или попове.

Един ден бащата на Христо, бай Павел Туджара, дошел да види сина си и понеже бяхме в час, полегнал на тревата на двора да го чака. Забелязал го Христо през прозореца, смушка ме и ми пришепна:

— Гледай, гледай, дошел е моят родител и пак ще има конско евангелие, пак ще ми вършее тръни на главата, дете постъпих в това училище.

Докато посвикнем с новата обстановка в училището, докато се понаучим що-годе да рисуваме, кретахме от клас в клас с мършави тройки и четворки. След това някои се пооправиха, напреднаха, други пропаднаха и напуснаха, трети се ожениха даже, но Христо крачеше напред, въпреки че рисуването изобщо не му се отдаваше много и другаде е било насочено вниманието му. Към четвъртата или петата година, когато навлизахме вече в Художествената академия, той се тръсна, отрака се и свитият и свенлив Христо стана разговорлив, весел и духовит. Бяхме вече пораснали, възмъжали, пуснахме дълги коси, сложихме си широки „хвърчащи“ черни връзки — неизбежния атрибут на художниците от тази епоха — и започнаха първите ни сърдечни вълнения и тревоги. Познавахме се вече с по-големите художници, артисти и поети като Димчо, Людмил, Лилиев, Николай Райнов, Йовков, Емануил Попдимитров, четяхме стихове, рецитирахме, но не подозирахме, че и Христо се опитва да пише. Един ден ни изненада с първите си напечатани стихове. Антон Страшимиров издаваше литературно списание „Наблюдател“ и беше събрал около себе си доста голяма група писатели като Георги Райчев, Теодор Траянов, Илия Иванов-Черен, Никола Янев и др. Най-младият между тях и любимец на Страшимиров беше Христо Туджаров, когото той прекръсти на Ясенов. Среците у дома му ставаха всяка седмица и на две-три присъствувах и аз. След това се отпечатаха и други негови стихове, появи се поемата му „Пан“, посветена на Щъркелов, и Христо израсна като поет.

Все около това време изживя и първата си любов. Всяка вечер, след часовете по история на изкуството или „вечерен акт“, той изпращаше до дома му едно нежно софиянче, наша колежка, но какъвто си беше идеалист, не ѝ разкрил чувствата си, нито я погалил,

та един по-опитен от него студент му я отне и той доста тежко понесе това.

Вече в първите курсове на академията аз започнах да печатам несръчни карикатури из хумористичните списания. Щъркелов всеки ден рисуваше по един-два пейзажа с акварел и пееше в оперния хор, а след това направи първата си изложба. Христовите стихове се рецитираха, знаехме ги наизуст и замисляше своя „Рицарски замък“. Бяхме в най-хубавите си години, сравнително по-добре осигурени материално, и Христо стана още по-общителен, по-духовит и закачлив. Минавахме за някакви недоволници, бунтари, но никой от нас не беше политически определен. Скитахме вечер по улици и паркове, рецитирахме руските символисти, импровизирахме епиграми и говорехме в рими. Шегите ни бяха насочени най-вече към Георги Райчев, който също ги обичаше, и към Гьончо Белев, който мисля, че беше издал вече първата си книжка „Гайно страдание“. Имахме едно малко тефтерче с такива закачки, което остана у Христо и кой знае къде потъна след това. Спомням си между другото едно четиристишие, пародия на тогавашна популярна песен, посветено на Гьончо:

*Рабиндранат Тагор
от племето Монго
и Гьончо от Загоре
танцували танго.*

От това време съм запазил една скица на Христо, която, макар и наивна, доста прилича на него.

Трябваше да завършим академията през 1914 год., но аз се разболях и отидох в село на поправка. Освен изпитната работа тогава студентът беше длъжен да представи на комисията определено число етюди на глави, голи тела и пр., а Христо, който не беше много редовен, нямаше нужното число, та му дадохме от нашите и той завърши.

През същата година започна Първата световна война, мобилизираха ни и изгубихме следите си. Едва през 1919 год., когато бях вече стажант-учител в Казанлък, получих писмо от него и Крум Кюлявков, в което съобщавах, че почвали в. „Червен смях“, та да им

пратя веднага нещо за първия брой. Аз тогава четях за държавен изпит и им изпратих по-късно едно стихотворение, и това беше всичко. Наскоро редактирането на вестника пое Димитър Полянов.

По-късно при едно отиване в София го потърсих, но той беше много преживял, много тормозен, интерниран като комунист и ми направи впечатление, че нервите му не са в ред. Едва забележимият тик, който си имаше още като студент, се бе увеличил доста. Отбихме се в една сладкарница, разказахме си патилата през война, та, след нея и между другото ми се оплака:

— Не съм добре със здравето и съня ми го не бива. Едно слабо, но постоянно главоболие ме мъчи.

След малко добави:

— Виждаш ли крачолите ми, долу са малко орфани и като се движа из улиците, тези малки нишки отзад, струва ми се, че почват да растат, да се увеличават и да се влачат по земята след мене. Ако пък се наведа да погледна от прозореца надолу, нещо сякаш ме дърпа, кара ме да се хвърля на тротоара и едва се задържам да не го сторя.

Срещата ни не трая дълго, защото той бързаше. Беше блед, веселото му и жизнерадостно лице беше помръкнало, беше станал зъл, ядовит. Разделихме се, аз заминах пак за Казанлък и повече не се видяхме. Не се мина много време, и коварни, престъпни ръце удушиха този възторжен, даровит и безкрайно честен приятел на народа.

(Публикуван във в. „Литературен фронт“, XXI, бр. 2 от 7.I.1965 г.)

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.